

PUTOPIS SA HADŽDŽA 2008. (1429.)

1. ODLUKA

Valjda bi svako od 2200 bosanskih hadžija, koji su ove godine obavili Hadždž mogao ispričati svoju priču, kako se odlučio da obavi 5. islamsku dužnost. Siguran sam da bi ipak sve te priče imale nešto zajedničko a to je da poziv od Allaha dolazi iznenada, i odluka postaje toliko čvrsta da vam se čini da bi ste ako treba išli i pješice do Mekke. Nekada čak svoj halal novac, za koji ste jučer mislili da ćete utrošiti za neko ovozemaljsko zadovoljstvo naprosto odlučite da utrošite na Hadždž. Mada se već godinama spremamo da obavimo Hadždž i u tu svrhu smo pročitali bezbroj knjiga i putopisa, pregledali svaki video ili dvd koji nam je bio dostupan a da mu je tema hadždž, ipak tako nekako iznenada, preko noći sam se i ja zajedno sa mojom suprugom odlučio da ga obavimo bas ove godine. Uplate za Hadždž se primaju u Uredu za Hadždž nekoliko mjeseci ranije. Ove godine zadnji dan za uplatu je bio 01.08.2008. godine. Cijena Hadždža za putovanje autobusom iznosila je 1970 eura, a avionom 2470 eura.

2. IKRAR DOVA

Kako je od davnina običaj da se prije polaska budućim hadžijama prouči ikrar dova, tako smo i mi 01.11.2008. u našoj kuci proučili Mevlud i Ikrar dovu. To su trenuci u kojima u prisustvu rodbine i prijatelja ne možete a da ne pustite suzu. Mevlud i Ikrar dovu su učili Imam naše džamije u Hrasnom Muharem ef. Veladžić i Imam džamije na Hrasnom brdu Mustafa Isaković sa još par prijatelja.

3. POLAZAK

Kako prolazi koji dan i bliži se polazak na hadždž postajete sve sretniji. Hadžije koje su krenule na Hadždž autobusima smo ispratili ispred "Džamije Kralja Fahda" 16.11.2008. Mi koji smo se odlučili da ćemo ići avionima smo obaviješteni da će avioni poletjeti 24; 25 i 27. 11.2008. Čuli smo da postoje i problemi sa vizama za oko 200 "prekobrojnih" hadžija. Naime Saudijska Arabija izdaje vize prema usvojenim kvotama za svaku zemlju (0,001% broja muslimanskog stanovništva u toj zemlji) i za BIH ta kvota iznosi 2000 hadžija. Čuli smo i da je i Reis Mustafa ef. Ceric intervenirao i da ima obećanje da će sve hadžije koje su uplatile hadždž dobiti vize. Ovo ipak unosi nervozu kod mnogih hadžija. Nama je javljeno da ćemo poletjeti 24.11.2008. u 7 sati i da nam je vodič Izudin Kruško iz Maglaja. Dan pred polazak potvrđeno nam je da krećemo tim avionom samo što će nam vodič umjesto ef. Kruške biti prof. Halil Mehanović iz Tuzle.

Mislim da noć uoči polaska nisam oka sklopio. To večer sam otišao na jaciju u našu džamiju u Hrasnom. Dok smo se selamili na kraju namaza Muharem efendija me upitao kada polazim. Kada sam mu odgovorio da polazim ujutro on je počeo, a za njim i cijeli džemat da ući tekbire i da mi čestitaju. Džemat me ispratio sve do izlaza iz džamije, i priredili su mi trenutke koje sigurno neću zaboravit dok sam živ. Ustali smo u 3 sata, zanijetili hadždž i klanjali 2 rekeata, a potom se uputili u "Džamiju Kralja Fahda" odakle ćemo autobusima biti prebačeni do aerodroma. Avio-prevoznik je i ove godine kao i nekoliko posljednjih bila kompanija Nouvel Air iz Tunisa. Nekoliko dana ranije na njihovome Web sajtu sam vidio da postoji mogućnost on-line praćenja položaja njihovih aviona u svakome trenutku, te sam nekoliko minuta pred polazak pogledao i vidio da se avion koji iz Monastira leti prema Sarajevu nalazi iznad Jadranskoga mora. To me je dodatno obradovalo jer je značilo da neće biti kašnjenja aviona.

U Fahdovoj Džamiji smo se upoznali sa našim vodičem prof. Halifom Mehanovićem, koji nam je podijelio avionske karte i pasoše. Klanjali smo sabah i krenuli autobusima Centrotransa prema aerodromu Butmir, gdje smo poslije čekiranja karata i pasoških formalnosti poletjeli prema Medini.

Let dužine 3058 km, avionom Airbus A320 preletjeli smo za 4 sata i 10 minuta.

U momentu kada smo letjeli iznad Egipta u avionu je jednome hadžiji pozlilo, i činilo se da je situacija ozbiljna. Dr. Mehmed Kulić i njegovi suradnici koji su bili u avionu su reagirali, i kako se meni čini spasili život ovome hadžiji. Na aerodromu u Medini nas je čekala hitna pomoć koja je bolesnog hadžiju odvezla u bolnicu.

Prije polaska mnogi su mi rekli da se spremim na višesatno čekanje na aerodromu, ali na naše opšte iznenađenje i veliku radost čim smo izašli iz aviona gotovo bez ikakvih formalnosti smo napustili aerodrom i uputili se ka hotelu.

4. BORAVAK U GRADU BOZIJEK POSLANIKA S.A.V.S. – MEDINI

U Medinu smo stigli 24.11.2008. godine u vrijeme podnevnog namaza. Hotel Elyas se nalazi u neposrednoj blizini Poslanikove džamije, nekih 250 m sjeverno. Hotel ima izvrsnu poziciju. U sobama nas se nalazi od 4 - 8 zavisno od toga koliko je velika soba. Sa mnom su u sobi hadžije Seid Čengić iz Sarajeva, Rasim Omerhodžić iz Ilijaša i Sidik Smailagić iz Visokog.

Medina se nalazi na nadmorskoj visini od 642 m.n.m što bez obzira na velike dnevne vrućine u toku noći ipak donosi osvježanje ali smo svjesni da u Mekki to neće biti slučaj. Ono što mi je bilo poznato i u mojim ranijim posjetima arapskim zemljama, potvrdilo se i ovdje. Arapi nemaju mjere u korištenju klima uređaja. Bilo gdje da uđete, klima radi nekontrolirano, tako da u nekim mjestima temperaturu obaraju sa vanjskih 34C na 17-19C. Za nas koji nismo navikli (a sudeći po broju hadžija koji kašlju u džamijama u vrijeme namaza, čini mi se da je malo tko naviknut na tako nešto), ovo je predstavljalo stalnu opasnost na koju mnoge hadžije prije polaska nisu računale. Poslanikova džamija je više puta dograđivana i rekonstruirana, posljednji put to je učinila porodica Saud. Sadašnja džamija sa dvorištem zauzima površinu od oko 350.000 m². Ima deset minareta od kojih su šest viša od po 100 m. Džamija ima 85 vrata, 27 pokretnih kubbeta koja su teška po 80 tona, itd., i predstavlja pravo remek djelo islamske arhitekture. Prvi susret sa njom vas dovodi u nevjericu i treba vam dosta vremena da se uvjerite da ste došli kod Poslanika s.a.v.s. Ipak najznačajnija posebnost Poslanikove, sallallahu 'alejhi ve sellem, džamije je Er-Revda El-Mutahara. To je prostor između Poslanikovog, sallallahu 'alejhi ve sellem, kabura i njegovog minbera za koji se u jednom hadisu kaže da je jedna od dženetskih bašči. U tom prostoru je uvijek velika gužva, i hiljade vjernika čeka da uđe i da se poselami sa Poslanikom te da mu prenese selame svoje rodbine i prijatelja. Pored Božjeg Poslanika s.a.v.s. tik do njegovog nalaze se i kaburi njegovih ashaba Ebu Bekira r.a. i Omera r.a. Najčešće se vjernici puštaju da samo prođu kroz taj prostor i gotovo da je nemoguće klanjati dva rekeata u prostoru za koji je poslanik rekao da je jedna od dženetskih bašči. U srijedu 26.11. sam sa hadžijom Seidom ušao u Revdu. Nijet nam je bio da klanjamo dva rekeata ali je to bilo gotovo nemoguće izvesti. Osim nedostatka prostora, čuvari su uporno upozoravali hadžije da se brze kreću. U jednome momentu ispred hadžije Seida se ukazalo prazno mjesto i on je uspio da klanja. Inače teško je ocijeniti gdje su tačne granice dženetske bašče, ali sam ranije pročitao na internetu da su samo u tom prostoru ćilimi zelene boje a u cijelome ostalome prostoru crvene. Prošli smo pored Poslanikovog kabura, i kabura njegovih ashaba i izašli na izlaz prema mezarju Dženetul Bekiu. Mezarje je bilo zatvoreno a ispred se nalazila

grupa Iranaca. Nas vodič Halil reče da upravo zbog njih i nedozvoljavaju pristup mezarju. Naime saudijci ne dozvoljavaju učenje Fatihe na mezarju i to iz nekih svojih (vehabijskih) razloga smatraju širkom. Oni to tumače kao da se mi molimo Poslaniku i ne mogu da shvate da se mi učenjem Fatihe molimo uzvišenome Allahu dž.š. za onoga tko leži u kaburu. To je glavni razlog zašto se uz mezarje Dženetul Bekiu u kojem je ukopana većina ashaba stalno nalaze jake policijske snage i ne dozvoljavaju pristup.

Napustivši prostor Revde ostala mi je žal sto nisam uspio klanjati dva rekeata, i donio sam čvrstu odluku da ću to učiniti u toku našeg daljeg boravka u Medini. Shvatio sam da je najveća gužva u Revdi između namaza koji imaju najmanji vremenski razmak, odnosno najbolje je doći poslije jacije ili eventualno oko 10 sati ujutro kada je velika vrućina. Tako sam već slijedećeg dana 27.11. ušao u Revdu oko 10 i 30 sati. Bez obzira gužva je ponovo bila velika, ali moja želja da tu klanjam ovaj put je bila tolika da sam bio siguran da ću to ovaj put i uspjeti. Gledao sam ispred noga i čekao da vidim zelene ćilime. U momentu kada sam ih ugledao zastao sam za trenutak, kako bih dobio prostor ispred sebe i kao u nekome transu sam zanijetio. Ušao sam u neki drugi svijet, kao kroz maglu sam čuo kako čuvari viču hadži, hadži, upozoravajući me, ali sam već ranije vidio da kada se zanijeti više nikoga ne diraju. U prvome rekeatu sam proučio suru 108 El - Kawtar a u drugome suru 112 El- Ihlas. Pošto sam predao selam ponovo sam krenuo prema kaburu Poslanika s.a.v.s i ponovo se poselamio sa njim i njegovim ashabima Ebu Bekirom r.a. i Omerom r.a. Još jedanput 30.11. sam uspio da klanjam u Revdi i da posjetim Poslanika.

Kada sam se vratio u hotel čuo sam da je hadžija kojem je pozlilo u avionu pušten iz bolnice i da će moći obaviti hadždž.

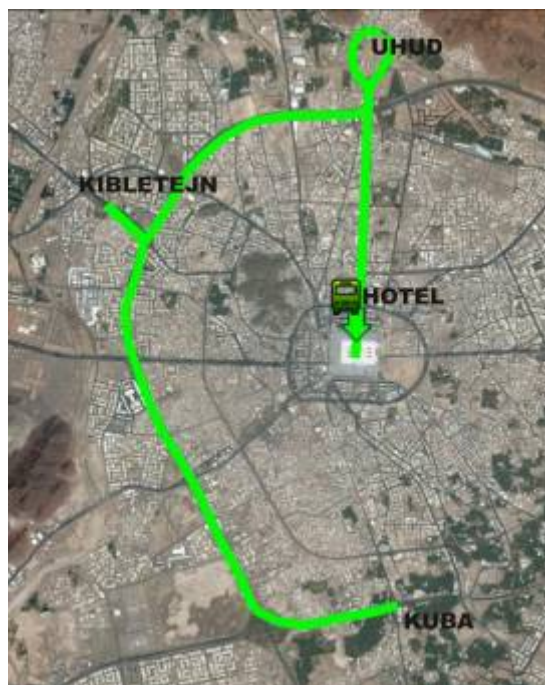
Što se tiče hadžihanuma njima je posjeta Revdi još mnogo teža, i naše hadžihanume su provele cijelu noć čekajući da posjete svog Poslanika. Moja supruga Maida mi je rekla da su zahvaljujući jednoj mualimi iz Bihaća koja ih je vodila, i koja se jako trudila da ih uvede, uspjeli ući u samu Revdu i klanjati dva rekeata. Neka dragi Allah nagradi ovu mualimu, kojoj neznam ime ali mislim da se prezivala Terzić.

Došao je i petak i Džuma koju sam klanjao u najbrojnijem džematu u svome životu do tada. Neznam arapski jezik, i nisam mogao razumjeti o čemu je imam vazio, ali me dojmilo da je često jecao dok je govorio. U martu prošle godine sam bio u posjeti gradu Kairuanu u Tunisu, gradu koji je četvrti po važnosti u svijetu islama (iza Mekke, Medine i Jerusalema i gdje se nalazi najveća džamija u Africi). Tamo sam stigao u subotu i jedan mi čovjek reče da je dan ranije u toj džamiji (džamija Okba) Džumu klanjalo 17.000 ljudi. Pomislio sam kako sam propustio priliku da klanjam u tako velikom džematu i pitao se kada će mi se ponovo ukazati prilika za to, a danas, u istoj godini klanjam džumu u Medini sa oko 700.000 vjernika, svjestan da će i taj rekord biti oboren, ako Bog da, već idućeg petka u Mekki.

Isti dan iza jacije namaza, Ured za Hadždž nas je u našoj čajdžinici počastio krasnim turskim mevludom kojeg su učili šejh Sirija iz Visokog i hafiz Mensur Malkić. Mevludu su prisustvovali reis i ambasador BiH u Saudijskoj Arabiji.

U subotu 29.11. organiziran je zijaret Uhudu, i Mesdžidima Kibletejn i Kuba za našu i još nekoliko grupa hadžija. Kada smo se vozili od aerodroma prema hotelu na svom GPS-u sam vidio da prolazimo pored Hendeka gdje se također odigrala odsudna bitka za odbranu Medine. Poznata je po rovovima koje su muslimani na prijedlog Selmana Farisija kopali oko Medine kako bi spriječili armiju mušrika od ulaska u grad. I sam Alejhisselam kopao je rovove. Mislio sam da ćemo zijaretiti i ovo mjesto ali sam saznao da su saudijci to mjesto potpuno preuredili (kao i mnoga druga mjesta) i da se na njemu sada nema šta vidjeti. Na Uhudu se odigrala poznata bitka u kojoj je poginuo Poslanikov, a.s., amidža hazreti Hamza r.a. i 70 šehida, a i sam poslanik je bio ranjen, ipak iz ove bitke su muslimani izvukli pouke zahvaljujući kojima je došlo do jačanja islama.

U Mesdžid Kibletejn smo stigli taman u vrijeme akšamskog ezana. Ova džamija je poznata po tome što se u njoj klanjao namaz (Ikindija) u pravcu dvije Kible. Ne znajući da je stigla objava da se na namazu okreće u pravcu Mekke, džemat je klanjao prva dva rekeata u pravcu Kudsa, da bi ih nakon drugog rekeata neki čovjek obavijestio o tome.

Ne prekidajući namaz kompletan džemat se okrenuo za nekih 180 stepeni, prema Mekki. Imam za kojim smo klanjali Akšam namaz je imao mekam kakav do sada nisam čuo. Svi smo bili toliko oduševljeni njegovim učenjem da su mu neke hadžije prišle i pitale ga da se fotografišu sa njim zaboravivši na to da je u džamije zabranjeno unositi foto aparate. Čak je i jedan policajac (u nekim džamijama uz imama stoji i policajac) pošao da intervenira na što ga je imam sklonio i pozvao naše hadžije da se fotografišu sa njim. Kada smo izašli naš vodič Halil mi reče da on ovako zamišlja Poslanikove ashabe i da ih vidi kao ovoga imama. Islam je u Bosnu došao mnogo poslije ovog događaja u Mesdžidu Kibletejn, ali mi je palo na pamet da su sve džamije u Bosni istovremeno okrenute i prema Kudsu i prema Mekki.

Džamija Kuba je prva džamija koja je sagrađena. Sagrađena je odmah pošto je Poslanik s.a.v.s. napustio Mekku i stigao u Medinu, i sam Poslanik je učestvovao u njenoj izgradnji. Jedan hadis kaže da klanjati dva rekeata u ovoj džamiji ima vrijednost obavljene Umre. I ova džamija je potpuno nova i nalazi se na mjestu stare džamije.

Dan po dan došlo je vrijeme da napustimo Medinu. Noć uoči našeg polaska ka Mekki iznad Medine se desio fenomen kada se na nebu u sredini polumjeseca vidjela zvijezda. Mene je to asociiralo na onu divnu ilahiju hora Arabeske "Bajram dolazi", koja počinje stihom "Kad' mjesec zagrlji zvijezdu tamo negdje iznad Medine..." U razgovoru sa mojom kćerkom Eminom saznao sam da se ta pojava mogla pratiti i u Sarajevu.

U Medini smo ukupno klanjali 42 namaza od čega 40 u džamiji Poslanika s.a.v.s.

05. HADŽDŽ – MEKKA

Put u Mekku

Posjeta Medini se završila i došlo je vrijeme da obavimo Hadždž. Sve što smo radili prethodnih dana je ibadet ali nema nikakve veze sa hadžom. Hadždž za nas je započeo 02.12.2008. godine kada smo u hotelu obukli ihrame i krenuli put Mikata. Mikat je mjesto koje se ne smije preći a da se prethodno ne zanijeti Umra ili Hadždž. Postoji 5 Mikata, raspoređenih u zavisnosti sa koje se strane dolazi u Mekku. Mi bosanske hadžije dolazimo iz Medine i ponašamo se kao njeni stanovnici, te se naš Mikat nalazi na jugozapadnoj strani Medine i zove se "Zul Hulejfa".

Prema Mikatu smo krenuli nakon više od dva sahata čekanja u autobusima. Razlog za to je bilo što su saudijske vlasti tražile da se napravi novi spisak hadžija na kojemu će biti izostavljena hadžinica Paltagić Tife koja je preselila na Ahiret nekoliko dana ranije. Treba napomenuti da sve transporte od momenta ulaska hadžija u Saudijsku Arabiju

organizira Ministarstvo Hadža Saudijske Arabije. Jedini izuzetak je putovanje iz Medine u Mekku hadžija koji su došli autobusima. Za nas koji smo došli avionom i za ovu relaciju autobuse su poslali saudijci. Uglavnom se radi o autobusima marke Hyndai, starim 10-ak godina, obavezno opremljenim klima uređajima (koji se najčešće i ne mogu regulirati ili ugasiti), i sa malim prostorom za noge što predstavlja problem za veće hadžije kao što sam ja. Ovi autobusi nemaju prtljažnike već se sve stvari tovore na galerije koje se nalaze na krovu autobusa. Autobusi se koriste samo u vrijeme hadždža, poslije čega se konzerviraju do iduće godine. Čekanje i vožnja od oko 500 km u ovakvom autobusu (razdaljina između Mekke i Medine) nije nimalo prijatna i neke hadžije je počeo da napušta sabur. Palo mi je na pamet da je naš poslanik s.a.v.s taj put (u suprotnome pravcu) prešao pješke, po velikoj vrućini i to dužom relacijom, jer je da bi izbjegao mušričke potjere, iz Mekke krenuo prema jugu, a ne prema sjeveru gdje se nalazi Jasrib, kako se tada zvala Medina.

Na Mikat smo stigli prije Akšam namaza, klanjali smo dva rekeata hadžijskog suneta i počeli da izgovaramo Telbiju. Od tog momenta smo postali Muhrimi te su za nas počela da važe ihramska pravila. Već nekoliko godina bosanske hadžije nijete T'emettu hadždž što znači da se na Mikatu zanijeti Umra, koja se obavi po dolasku u Mekku, poslije čega se skidaju ihrami.

Nastavili smo put našim autobusima i otprilike na pola puta do Mekke autobusi su se zaustavili na jednome odmorištu gdje smo u mesdžidu klanjali akšam namaz. Na odmorištu nas je dočekala iznenađujuća hladnoća. Pogledao sam na GPS i vidio da se nalazimo na 1276 m.n.m. Pošto smo se okrijepili čajem i kahvom nastavili smo vožnju bez zaustavljanja sve do Mekke. Put od Medine do ovog odmorišta je bio gotovo

pravolinijski, a odavde put skreće zapadno i gotovo dolazi do Crvenog mora, kada zaokreće na jugo-istok prema Mekki.

Na kontrolnim punktovima se nismo dugo zadržavali, a na posljednjem smo dobili lunch pakete i po malu bocu Zemzem vode.

Umra

U hotel smo stigli 03.12.2009. oko 2 sata ujutro. Hotel se nalazi u dijelu Mekke koji se zove Azizija, 4 km istočno od Harema. Najveći dio od ova 4 km otpada na tunel kroz koji se mora proći da bi se stiglo do Harema. Postoje dva paralelna tunela, jedan za vozila a drugi za pješake. Nekoliko dana prije početka Hadždža kroz pješački tunel besplatno voze autobusi, što prestaje kada broj hodočasnika poraste i kada tunel postaje isključivo pješački. Provjetravanje ovih tunela se obezbjeđuje radom velikih ventilatora. Sa inženjerskog stanovišta mislim da su ventilatori predimenzionirani, i osim što stvaraju nepotrebno jako strujanje zraka, stvaraju i strašnu buku. Gotovo sam siguran da se problem provjetravanja mogao riješiti na mnogo elegantniji i jeftiniji način, ali već sam navikao da u Saudijskoj Arabiji viđam graditeljske nelogičnosti. Kao da im neko stalno prodaje neka preskupa i davno prevaziđena rješenja, bez ikakve ekonomske i funkcionalne opravdanosti. Maida i ja smo više puta spominjali naš boravak u Emiratima i sheika Rashida Al Maktouma, (premijer Ujedinjenih Arapskih Emirata i vladar Dubajja), te smo zaključili da bi on od svojih inženjera davno zahtijevao da u pješačkim tunelima izgrade pokretne staze koje bi ubrzale i olakšale protok pješaka.

U sobama nas je bilo više nego u Medini tako da nas je u mojoj sobi bilo ukupno 9. Glavna preokupacija svih hadžija po dolasku u hotel je bila kako isključiti klima uređaje. Naime na jednome centralnome mjestu se palio klima uređaj za 6 do 7 soba, i to je kasnije stvaralo probleme, jer ukoliko su hadžije u jednoj sobi željele da upale klimu, to nisu mogli uraditi a da je ne upale i svim ostalim hadžijama na spratu, koji to možda i nisu željeli.

U 9 sati ujutro naš vodič Halil nas je okupio kako bi smo krenuli u Harem da obavimo Umru. Krenuli smo koristeći besplatne autobuse i za nekih 10 minuta došli smo do harema. Ušli smo na ulaz koji nosi naziv "Kralj Fahd" i mislim da se na tome mjestu nekada nalazio ulaz "Benu Sheibe". Koračamo u grupi, a sa svakim korakom osjećam kako mi raste adrenalin. Sjećam se kako su mi hadžije iz moga džemata pred polazak rekly da je nemoguće ne zaplakati kada se prvi put ugleda Bejtulah. Osjećam da smo sve bliže, i srce mi sve jače kuca. Pored mene je moja supruga Maida, a iza mene je hadžija Rasim Omerhodžić. Odjedanput pred očima se ukazuje poznati i najdraži objekat na svijetu. Čujem hadžiju Rasima kako glasno plaće, meni suze teku same, a onda vidim da svi oko mene plaću. Još smo u nevjerici, Halil nam nešto govori, ali ga uopšte ne čujem. Pokušavam se sabrati i sjetiti se svih dova koje sam godinama učio za ovu priliku, ali

mozak kao da mi se resetovao. Prilazimo dijelu harema u kojem se tavafi. Prepoznajem Jemensko čoš, Hadžerul Esved i Mekami Ibrahim. Bacam pogled u desno i vidim zeleno svjetlo koje označava početak tavafa. Pored sebe čujem studenta iz naše grupe kako glasno uči Ajetul Kjursiju, a onda i moj mozak počinje da radi. Krug po krug sve smo bliže Bejtulahu i u jednome momentu nalazimo se na oko 3 m od njega. U posljednjem sedmome krugu polako se odmičemo od Bejtlaha, kako bi smo izašli iza Mekami Ibrahima i klanjali dva rekeata. Nakon što smo svi klanjali krećemo da obavimo umranski Sajj, a usput pijemo Zemzem vodu. Sajj započinje na uzvišenju Saffa a završava na uzvišenju Merva. Ova dionica se prelazi 7 puta. Po završetku Sajja neke hadžije odlaze u hotel, a nas nekolicina ostaje u Haremu jer se približavalo vrijeme podne namaza. Podne namaz smo klanjali na nekih 30 m od Bejtulaha, a onda smo se uputili u hotel gdje smo skratili kosu i skinuli ihrame. Ihrame ćemo ponovo obući 06.12.2009. (08. Zul’Hidže 1429.) pred polazak na Arefat.

Boravak u Mekki do ponovnog oblačenja ihrama

Kako smo zanijetili T’emettu hadždž, obavili smo umru i skinuli ihrame. Ova vrsta hadždža se smatra najlakšom (temettu na arapskom znaci olakšanje), i nosi obavezu klanja hedja. Hedj je vrsta kurbanu koji se kolje isključivo zbog ove olakšice i nema nikakve veze sa kurbanom koji se inače kolje za Bajram.

Slijedećih dana smo se trudili da što više vremena provedemo u Haremu, pa smo nas nekoliko već slijedeći dan ustali u 3 sata i nakon ranog sabaha kojeg smo klanjali u haremu moja supruga Maida, ja i hadžija Seid smo krenuli da obavimo tavaf nafile. Već u drugome krugu nalazili smo se na par metara od Bejtulaha, a onda odjednom, ispred nas se otvorio put do njega i za par sekundi smo dodirivali Bejtulah između Sirijskog i

Jemenskog čošeta. U slijedećem momentu smo već dodirivali i Jemensko čošu na kojem se vide tragovi bezbroj dodira. Od tog mjesta veliki broj hadžija na sve moguće načine pokušava da dohvati Hadžerul Esved. Nisam siguran da su se te hadžije baš napunile saburom jer sam stekao dojam da je situacija stalno na rubu incidenta. Nakon što smo klanjali dva rekeata izašli smo iz harema kako bi smo nešto doručkovali. Preko puta Harema se nalazi ogromni Zam Zam Tower Center u koji smo ušli i ostali šokirani. Sam centar izaziva šok i kada ga gledate sa vana jer je visok oko 150 m i nadvisio se iznad harema. Unutra se nalaze prodavnice svih poznatih svjetskih brendova, tako da možete popiti kahvu ili pojesti kolač u Starbuck-u, jesti piletinu u KFC-u ili kupiti bilo kakvu markiranu odjeću.

Dok sam stajao uz Bejtulah svojom kapom i futrolom od mobitela sam ga obrisao. Kada sam došao u hotel primijetio sam da mirisu na miris "dženet" koji sam ranije kupio u Medini. Palo mi je na pamet da uzmem jednu klanjačicu sa kojom sam slijedeći dan ponovo prišao do Bejtulaha, i sa njome ga obrisao. Danas mi ta klanjačica predstavlja lijepu uspomenu na ovo mubarek putovanje.

U petak 05.12.2008. klanjali smo džumu u haremu. Došli smo 3 sata ranije i već je gotovo cijeli prostor harema bio popunjen. Teško je reći koliko je ljudi prisustvovalo ovoj džumi, ali sam siguran da ih je bilo više od milion i pol. Po završetku džume stajali smo oko pola sata i nismo znali na koju stranu da krenemo. Na svim stranama u svim ulicama sve je bilo puno hadžija. Više od dva sata je trebalo da se probijemo do ulice u kojoj smo uzeli taksu i vratili se u hotel. Isti dan smo se hadžija Seid i ja vratili u harem da klanjamo jaciju. Stigli smo nekih 15 minuta prije ezana i bilo je nemoguće naći mjesto za klanjanje. U tom momentu mi se rodila ideja, i rekoh hadžiji Seidu da zanijetimo tavaf nafilu. U drugom krugu već smo bili uz sami Bejtulah i nismo se odmicali od njega. Na kraju trećeg kruga začusmo ezan. U tome momentu tavaf se zaustavlja i prave se safovi. Ispred mene je bila grupa turskih hadžija i učinilo mi se da ih je ezan donekle zbunio. Rekoh im "safaj" i prvog do sebe uhvatih za ruku te mu pokazah da se okrenemo ka Kibli. Hadžije koje su po inerciji još uvijek činili tavaf, su nas gurali i išaretom pokazah turcima da sjednemo, što za mnom i hadžijom Seidom učini i cijela njihova grupa. Nisam mogao da vjerujem. Često sam kod kuće na saudijskoj tv, koja prenosi svaki namaz iz Mekke, gledao i razmišljao kako se osjećaju sretnici koji klanjaju tamo, a pogotovu oni koji su uz samu Kjabu. A sada tog petka, 05.12.2008. dan prije polaska na Arefat ja stojim odmah uz Jemensko čošu i klanjam Jaciju namaz. Vratili smo se u hotel kasno i legli da se odmorimo sretni zbog onoga što smo doživjeli, ali i svjesni da nas u slijedećih par dana očekuju veliki napori.

Arefat

U subotu 06.12.2008. smo ponovo obukli ihrame i zanijetili Hadždž. Autobusi su došli oko 23 sata i rečeno nam je da ovaj put nećemo ulaziti u autobuse po grupama već da ulazimo po želji. Autobus u koji smo ušli Maida i ja je bio posljednji u konvoju i u njemu

je pored vozača stajao jedan mlađi vodič kojem neznam ime. Samo što smo krenuli netko od hadžija je ugledao jednu hadžinicu koja je u ruci nosila štake svoga muža a koji je već bio sa nama u autobusu. Vozač je na naše insistiranje sa negodovanjem zaustavio autobus, ali su se tada svi ostali autobusi udaljili. Nakon 15 minuta vožnje stigli smo do raskršća na kojem je vozač dao naznaku da će skrenuti desno na cestu gdje se već nalazio veliki broj autobusa i zbog kojih nije mogao odmah skrenuti. Naš vodič u autobusu je pozvao nekoga od iskusnijih vodiča u autobusima koji su otišli ispred nas i rečeno mu je da ne treba nigdje skretati već samo produžiti pravo, što je i zahtijevao od vozača kojem nije padalo na pamet da ga poslušaju. Ja sam ponovo pogledao na GPS i on mi je pokazao da se Arefat nalazi tačno u pravcu kojim vodi cesta kojom vozač i želi da nas vozi. Samo desetak minuta kasnije stigli smo na Arefat u odjeljak 33A, koji je rezerviran za bosanske hadžije. Brzo smo shvatili da smo došli prvi i to za manje od 40 minuta. Ostale hadžije su nam se pridružile tek 4 sata poslije nakon napornog lutanja Arefatom.

Bosanski logor na Arefatu se nalazi uz samu zapadnu granicu Arefata 1580 m sjeverozapadno od Brda Milosti. Uz naš logor se nalazi vatrogasni toranj na koji se može popeti i odakle se pruža pogled na cijeli Arefat. Na Arefatu se mora boraviti od podneva do iza akšama 09.Zul’Hidže. Jedan hadis kaže “Arefat je Hadždž” i za neispunjavanje ovog obreda ne postoji iskupljenje, što znači da hadždž u tom slučaju nije valjan. U jutarnjim satima je u sve naše šatore postavljen razglas i onda nam se obratio Reis Mustafa ef. Cerić prigodnim vazom, nakon čega smo klanjali podne i ikindiju namaz spojeno sa jednim ezanom i dva ikameta u podnevnome vaktu. Nakon kraćeg odmora zajednički smo učili dove. Dove je najviše učio hafiz Mensur Malkić, koji je proučio i Jasin. Hadžije, svjesne ovog obreda nastoje da uče što više dova jer ne postoji dan kada Allah dž.š. oslobodi više svojih robova od dana Arefata. Ja sam želio da ovdje proučim dovu

svim svojim prijateljima i rodbini, a pogotovu onima koji su me to i zamolili. U tu svrhu kako nekoga ne bih zaboravio napravio sam spisak sa imenima svih prijatelja i rodbine i svakome proučio dovu uz želju da mu Allah podari ono što mu je potrebno. Poslije toga sam spisak odnio Maidi kako bi i ona to isto uradila. Mada smo imali želju da odemo do Brda Milosti, to ipak nismo uradili zbog velike udaljenosti i vrućine i zbog onoga što smo znali da će nas čekati sljedeće večeri.

Muzdelifa

Sa dolaskom akšama dolazi i vrijeme da se napusti Arefat i krene ka Muzdelifi koja se nalazila 5,8 km zapadno od našeg logora na Arefatu. Do Muzdelife smo se prebacili autobusima. Tamo je bila nevjerovatna gužva. Sa svih strana su dolazile hadžije. Hiljade autobusa koji su stvarali jaku buku se kretalo u svim mogućim pravcima. U toj velikoj gužvi nismo mogli naći mjesto gdje bi smo spojeno klanjali akšam i jaciju te smo to uradili praktično na jednoj traci auto puta. Bio je to doživljaj kakav se sigurno ne može opisati riječima čak da o tome piše i neki književni nobelovac, a ne ja.

Na Muzdelifi se mora ostati do iza ponoći i jedva smo uspjeli naći jedno proširenje uz auto put gdje smo se sklonili. Neke hadžije su u svoj toj buci i gužvi uspjeli i da malo odspavaju prije nego što smo krenuli za Minu. Na Muzdelifi sam skupio po 49 kamenčića za sebe i Maidu sa kojima ćemo kamenovati šejtana, i također sam zaključio da je ovdje jako korisno imati masku za usta i nos zbog velike prašine koja se podiže, najviše zbog velikog broja autobusa.

Mina

Sa Muzdelife smo krenuli desetak minuta iza ponoći prema Mini koja je udaljena 4,8 km zapadno. Pješaćenje od Muzdelife ka Mini i sam obred kamenovanja šejtana predstavlja najteži obred Hadždža. Kolona od nekoliko miliona hadžija se polako kreće i veoma često zaustavlja, što veoma iscrpljuje sve, a pogotovo starije hadžije koji su već ionako umorni od prethodne noći. Za dva i pol sata prešli smo samo 1600 m, a onda nas na jednome raskršću policija usmjerava na sjever, mada se džemreta na Mini nalaze zapadno u pravcu kojim smo se kretali. Prolazimo pored šatora na Mini gdje je nešto manja gužva i pravimo kraću pauzu. Na sljedećem raskršću policija nas ponovo usmjerava na zapad i idemo direktno na Minu. Prolazimo kroz tunel u kojem je prije nekoliko godina došlo do nesreće u kojoj je poginulo oko 500 hadžija.

Razlog nesreće su bile torbe koje su nosile neke hadžije, i koji su se o njih sapleli. Iz tog razloga na ulazu u tunel policajci motre i oduzimaju sve veće torbe. Ovdje je i nekoliko naših hadžija ostalo bez svojih torbi, ali su se sutra vratili po njih i pronašli ih na ulazu u tunel baš tamo gdje im ih je policajac i bacio. Oko 3 sata ujutro ispred nas se ukazuje veliki osvijetljeni objekat. Iz daljine slični na svemirski brod, i kako mu se približavamo tek uviđamo o kako se velikome betonskome objektu radi. Nas vodič Halil Mehanović koji je

studirao u Rijadu i ovo mu je 12-i ili 13-i Hadždž u životu, rekao nam je da pratimo njega i da će nas dovesti do pred samo veliko džemre, gdje neće biti nikakve gužve. Ulazimo u objekat i prolazimo pored malog i srednjeg džemreta koje večeras ne treba kamenovati i vidimo gužvu, pa čak i neke hadžije koji bacaju kamenčiće sa udaljenosti veće od 30 m. Halil nas provodi iza svih tih hadžija i dolazimo na drugu stranu velikog džemreta (Akabe), baš onako kako je i rekao. Potpuno sami u miru bacamo 7 kamenčića i nastavljamo pješice prema hotelu koji je udaljen nešto više od 2 km.

Skidanje ihrama

Po dolasku u hotel klanjamo rani sabah. Halil je ponio mašinu za šišanje i ošišao nam je kosu poslije čega smo skinuli ihrame. Ihrami se skidaju poslije šišanja i klanja kurbanda, za koji se dobije potvrda od Saudijskih vlasti. Nakon kraćeg odmora dogovorio sam se sa Maidom da odemo obaviti Hadžski tavaf, posljednji farz Hadždža. Iskoristio sam vrijeme da pošaljem sms poruke sa bajramskim čestitkama i onda sam legao da se odmorim. Probudio me je zvuk mog mobitela. Brat mi je javio da će za 15 minuta zaklati moj kurban, te sam ustao uzeo abdest i klanjao dva rekeata. Primio sam još jedan poziv koji me jako obradovao. Pozvao me prijatelj ef. Ahmed Ibrahimagić da čestita meni i Maidi na obavljenome hadždžu.

Hadžski tavaf

U nedjelju 08.12.2008. iza podne namaza hadžija Seid Čengiđ, Maida i ja smo obavili hadžski tavaf. Ponovo smo već u drugome krugu dodirivali Kjabu. Po izlasku iz Harema otišli smo u Strabuck da se počastimo kolačima zbog obavljenoga hadždža, a onda smo se vratili u hotel umorni i sretni.

Drugo i treće bacanje kamenčića na Mini i Oproštajni tavaf

Drugog i trećeg dana Bajrama ponovo se odlazi na Minu da bi se bacilo po 7 kamenčića na svako od tri džemreta. Veći broj hadžija je umoran i bolestan i daju nam svoje kamenčiće da ih za njih bacimo na šejtana. Posebna opasnost kod ovog obreda je treći dan kada najbrojniji Mesheb (oko milion hadžija), čeka na Mini podnevni ezan. Po njihovome meshebu oni ne bacaju kamenčiće sve do tog momenta, i nakon kamenovanja odmah se upućuju u harem kako bi obavili hadžski i oproštajni tavaf. Tog dana mi smo

trebali krenuti ka Mini u 14 sati ali je stigla informacija da je na džemretima velika gužva, kao i da ima indicija da je došlo do nesreće, te smo krenuli tek oko 16 sati. Ovo za gužvu je bilo tačno, ali ovo za nesreću srećom nije. Kada smo mi došli na džemreta, sa “Halilovom taktikom” svaki put smo bili sami ispred džemreta i bez ikakvih problema smo bacili kamenčiće.

Do planiranog polaska kući bila su još dva dana i nismo željeli da zanijetimo Oproštajni Tavaf (Tavaful Veda) jer bi to značilo da se više ne možemo vraćati u Harem. Iskoristili smo vrijeme za još jedan Tavaf nafile, a Oproštajni tavaf smo obavili 11.12.2008. posljednjeg dana prije polaska kući.

Povratak u Sarajevo

Mekku smo napustili prije sabah namaza 12.12.2008. Abdest smo uzeli u hotelu a sabah smo klanjali u autobusu. Avion za Sarajevo je bio planiran da poleti u 14 sati sa aerodroma u Džidi. Džida je udaljena 88 km od Mekke i do nje smo stigli za nešto više od sat vremena uz kraće zadržavanje na punktu gdje su nam podijeljeni lunch paketi i po boca od 1,5 l Zemzema. Aerodrom u Džidi ima 10 pisti. Hadždž terminal je odvojen i na njemu ne postoji neka zgrada kao čekaonica već je terminal natkriven platnenim tendama. Primijetio sam da ne postoji ni razglas preko kojega se vrši najava i poziv putnika, niti monitori sa informacijama o letovima. Pri dolasku u Medinu gotovo svi mi smo kupili saudijske kartice za mobitel. Poziv za Bosnu sa tih kartica je jeftiniji više nego 15 puta od toga kada se koristi naš bosanski mobitel u roumingu. Također dobra stvar je što kartica podržava GPRS i 3G, te je lahko koristiti internet. U Saudijskoj Arabiji su blokirane sve stranice sa ekstenzijom com, izuzev msn-a, pa je moguće koristiti i msn messenger, što sam često koristio za komunikaciju sa svojim kćerkama u Sarajevu. Na aerodromu u Džidi, koristeći internet preko saudijske GSM kartice, pronašao sam stranicu aerodroma u Sarajevu i vidio da se slijetanje očekuje u 18 sati i 50 min, što bi moglo da znači da će avion, ukoliko je informacija u Sarajevu tačna, i kada se odbije vremenska razlika kasniti u polijetanju dva sata, što i nije mnogo kada sam znao kako su ranijih godina neke hadžije čekale i danima na aerodromu.

Iz Džide smo poletjeli oko 16 sati po lokalnome vremenu i nakon nešto više od 5 sati leta stigli u Sarajevo. U avionu nam se obratio i Reis ef, Cerić i poželio da nam Allah dž.š primi Hadždž.

Nakon preuzimanja prtljaga na aerodromu Sarajevo, krećemo se prema izlazu. U zgradi aerodroma je veliki broj ljudi koji su došli da dočekaju rodbinu i prijatelje. Pokušavam pogledom da pronađem kćerke Azru i Eminu ali od velikog broja ljudi ih ne vidim. Onda odjednom vidim svog kuma Emina Selimotića, a pored njega kćerke i brata. Tu su i prijatelji Emina i Nešad Delalić. Grlimo sa njima i napokon shvaćam: MOJ SAN JE ISPUNJEN, ALI CU MOLITI ALLAHA DŽ.Š. SVAKI DAN DA ME PONOVO POZOVE U SVOJU KUCU, U MEKKU.

06. MOJI ZAKLJUČCI ZA KRAJ

Mada sam o organizaciji hadždža slušao mnogo, uglavnom loših stvari, i za Hadždž sam se pripremio da ga obavim samostalno bez vodiča, već nakon prvih nekoliko dana provedenih u Medini vidio sam da većina problema nije u Uredu za Hadždž već u samim hadžijama.

Ja sam na Hadždžu upoznao dva vodiča, Halila Mehanovića i Bajru Bandića i vidio sam sa kakvim entuzijazmom su se prihvatili uloge koja im je povjerena. Što se tiče Muderisa Halilovića, on se maksimalno zalaze za hadžije, a jedan dan u Medini sam ga vidio kako u čajdžinici skuplja papirne čaše sa stolova, koje su ostavile naše hadžije jer im je bilo mrsko baciti ih u korpu

Čini mi se da pojedine hadžije smatraju da je za hadždž dovoljno skupiti par hiljada eura, i onda ga uplatiti kao da uplaćujete all inclusive aranžman u nekom luksuznom

egipatskome ljetovalištu, a da pri tome nisu naučili ni osnovne stvari o hadždžu kao što su: farzovi hadždža, vrste hadždža ili pak Telbya. Također na hadždž polazi veliki broj starijih koji teško da mogu brinuti o sebi. Poštujući njihovu želju da obave hadždž ne mogu a da se ne upitam zar ne bi bilo puno bolje da umjesto što krenu sami, na Hadždž pošalju bedela. Za Hadždž se čovjek mora i fizički i psihički pripremiti. Po fizičkim predispozicijama, a po mojoj procjeni Hadždž može obaviti onaj tko može krenuti u momentu i propješačiti bar 20 km. Što se tiče psihičke pripreme, hadžija mora biti pun sabura i ne može očekivati da na hadžu neko drugi čuva njegov sabur, tako što će mu ugađati da sve bude baš onako kako on želi i kako njemu odgovara.

Što se tiče same organizacije Hadždža svakome treba biti jasno da logistika Hadždža na kojem prisustvuje tri miliona ljudi mora imati veliku dozu proizvoljnosti i improvizacije i naš Ured za Hadždž samo može da se prilagodi takvoj situaciji. Nažalost bio sam prisutan kada je jedan bivši oficir JNA, a ratni i poratni general naše armije napao Halila Mehanovića, zato što mu dan ranije nije mogao reći kada će tačno krenuti autobusi za Arefat. Dotični se samo mogao sjetiti šta se desi sa gradskim prijevozom u Sarajevu kada završi utakmica kojoj prisustvuje jedva par hiljada gledalaca, a ovdje se radi o transportu 3 miliona ljudi.

Ono što Ured za Hadždž može, a po mome mišljenju i treba da uradi je da organizira agresivniju obuku hadžija prije polaska na Hadždž, čak ako je potrebno i da uradi neku vrstu testiranja i pripreme naših hadžija kako ne bi bilo pitanja tipa: “Hoćemo li Arefat obaviti u Haremu”, “Zar ima Zemzem i u Mekki” i sl.

Što se tiče prsluka koji se dijele hadžijama prije polaska, morali bi biti puno upadljiviji. Možda plavo žuti kao zastava, pa čak i fluorescentni. To bi olakšalo prepoznavanje a i eventualno pronalaženje hadžija kada se izgube. Također mahrame koje se dijele hadžinicima ne bi smjele biti od sintetike (kao što je bio slučaj ove godine) već od nekoga prirodnoga materijala, a također bi trebale biti upadljive (opet mislim da bi najbolje bilo da imaju boje naše zastave).

Pojedini vodiči ili barem jedan glavni bi morao imati lap top računar sa bazom podataka koja sadrži relevantne podatke o svim hadžijama, kako se ne bi desilo da se pronađe neki izgubljeni hadžija ili hadžinica koji jedino zna svoje ime, a nitko ne zna tko mu je vodič i gdje je smješten.

I prije nego što prestanem sa pisanjem ovog putopisa želim da naglasim da sam ovo napisao kako bih ostavio uspomenu nama sretnicima koji smo obavili Hadždž ove godine, ali bez iluzije da ću ikome uspjeti dočarati i dio onoga što mi osjećamo u svojim dušama jer se Hadždž ne može opisati ni riječima ni slikom.

HADŽDŽ SE SAMO MOŽE DOŽIVJETI.

Hadži Đevad Koldžo

Sarajevo